

Nr 493.

Av herr **Näsström m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.

I proposition till riksdagen den 30 mars 1951 (nr 192) angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m. har Kungl. Maj:t föreslagit bl. a. att dylikt stöd ej skall utgå i fortsättningen till Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel.

Denna förening har med lån och bidrag av statsmedel uppfört ett linbe-
redningsverk i Mellansel och därstädes sedan hösten 1946 berett lin, som odlats i Västernorrlands och Västerbottens län. Under år 1950 ha dessutom funnits försöksodlingar inom de speciella jordbruksbygderna kring Storsjön i Jämtlands län.

Inom de rena jordbruksbygderna i berörda län är jordbruksdriften mycket ensidig. På grund av de klimatiska förhållandena kunna endast vallväxter, korn och havre samt något potatis odlas. Jordbrukarna äro därför i huvudsak beroende av animalieproduktionen, som oftast lämna ett lågt ekonomiskt utbyte särskilt som de mångåriga vallarna i allmänhet lämna i medeltal ett lågt skördeutbyte av för intensiv mjölkproduktion mindre näringsrikt foder. En differentiering av jordbruksdriften är därför synnerligen aktuell. Genom införande av spånadslin i växtföljden ha jordbrukarna dels erhållit en direkt säljbar gröda, dels kunnat minska omloppstiden för vallarna och därigenom erhålla högre medelskördar av vallväxterna. Visserligen beröras endast cirka 800 jordbrukare härav per år, men då en jordbrukare i dessa bygder icke har för spånadslinodling lämplig jord på samtliga skiften, växla odlarna i stor utsträckning år från år. Därigenom beröres under en längre tidsperiod ett betydligt större antal odlare av spånadslinet än vad som framgår av uppgiften om det årliga antalet odlare. Totala odlarantalet ligger därför närmare 2 000. Detta bevisas även av att det till föreningen anslutna medlemsantalet uppgår till cirka 1 300. Därutöver finnes ett betydande antal jordbrukare, som företaga ett eller ett par års provodlingar, innan de ansluta sig till föreningen. Man kan därför utan vidare påstå, att spånadslinodlingen inom denna del av landet har större betydelse inom de rena jordbruksbygderna än inom något annat område i landet. Vi anse det därför felaktigt att som skett i propositionen bedöma spånadslinodlingens omfattning och odlarantalet under resp. år i förhållande till hela jordbruksarealen och jordbrukarantalet inom berörda län. Vid dylik jämförelse bör enligt vår uppfattning hänsyn tagas till det större antal odlare,

som ha nytta av odlingen på grund av den växling mellan olika odlare, som är nödvändigt med hänsyn till att resp. odlare med här förekommande relativt små jordbruksarealer icke varje år ha tillgång till för spånadslinodling lämplig jord. Vidare bör jämförelse ske med antalet jordbrukare, som ha sin huvudsakliga bärgning av jordbruket. Som bekant finnes inom berörda län ett stort antal jordbrukare, som huvudsakligen ägna sig åt skogsbruk. För sistnämnda kategori har spånadslinodlingen en mycket liten betydelse.

Orsaken till att beredningsverket förlades till Mellansel var att denna trakt — Anundsjö kommun — under hela mellankrigsperioden 1920—1939 lidit starkt av arbetslöshet. Arbetarbefolkningen kunde under en kort tid av året sysselsättas med skogsarbete, men under större delen av året rådde arbetslöshet. Kommunen visade sitt intresse för att få en industri till platsen genom att ställa tomt gratis till förfogande samt ett startkapital på 100 000 kronor. Sedan beredningsverkets tillkomst ha 70—80 manliga och kvinnliga arbetare varit sysselsatta i verket, och därmed har sysselsättning kunnat beredas åt hela den tidigare av arbetslöshet lidande befolkningen i trakten.

I propositionen har redogjorts för det mindre tillfredsställande driftresultatet vid beredningsverket i Mellansel under de gångna åren, närmast åren 1946—1949. Detta anse vi emellertid ganska lättförklarligt, och det behöver icke bli bestående för framtiden. Redan under de senaste två åren har resultatet avsevärt förbättrats, för vilket nedan skall närmare redogöras. Intresset för återupplivande av spånadslinodlingen inom här ifrågakommande sedan gammalt välkända linbygder tog fastare form 1943, och 1944 planlades beredningsverket, och odlingar av större omfattning kommo till stånd sistnämnda år. Uppförandet av beredningsverket påbörjades, och erforderliga maskiner beställdes samtidigt. Emellertid fördröjdes färdigställandet av verket i hög grad genom den långvariga arbetskonflikten inom metallindustrin första hälften av 1945. Därför kunde som förut nämnts verket icke igångsättas förrän sommaren 1946. Lin hade då odlats i två år, och den skördade linhalmen hade måst lagras i avvaktan på fabriken i ordningställande. På grund av bristande lagerutrymmen skedde denna lagring i stor utsträckning utomhus, och en stor del av halmen undergick därigenom betydande kvalitetsförsämring. En annan omständighet, som varit till nackdel för detta beredningsverk i jämförelse med de tidigare igångsatta verken, var att importen av linfiber kommit i gång efter krigets upphörande. Därigenom skärptes konkurrensen för det svenska linet. När en ny industri av denna art igångsättes blir oftast den under de första åren tillverkade produkten av lägre kvalitet, innan arbetarna och driftledningen hunnit förvärva tillräcklig yrkesskicklighet. Detta har varit fallet vid samtliga linberedningsverk i landet. De beredningsverk, som började verksamheten under pågående avspärning med därav föranledd brist på fiber inom landet, hade emellertid lätt att finna avsättning för sin fiber till tillfredsställande

priser, även om fibern de första verksamhetsåren var av lägre kvalitet. Denna förmån har aldrig stått mellanselsverket till buds.

Återkommande till den förbättring i odlings- och beredningstekniskt hänseende som skett vid mellanselsverket kunna anföras följande uppgifter från de senaste tre åren.

Total areal lin i hektar.

År 1948	435	hektar
1949	443	„
1950	663	„

Skörd av repad halm i kg per hektar.

År 1948	1 865	kg
1949	3 107	„
1950	ca 3 200	„

Fröskörd av lin i kg per hektar.

År 1948	300	kg
1949	397	„
1950	528	„

Likvid till odlarna i kr. per hektar.

År 1948	596	kr.
1949	916	„
1950	ca 950	„

Medelpris per kg fiber.

År 1947—1948	2: 16	kr.
1948—1949	2: 67	„
1949—1950	2: 84	„

Tillverkningsvärde i kr. per 100 kg halm.

År 1947—1948	35: 23	kr.
1948—1949	50: 35	„
1949—1950	51: 11	„

Tillverkningsvärdena per 100 kg halm böra ägnas största uppmärksamhet, enär de ha en avgörande betydelse för verkens ekonomiska resultat liksom för deras förmåga att lämna odlaren betalning för råvaran, något som i sin tur är avgörande för huruvida en odling kan komma till stånd

och uppehållas. I detta avseende äro de senaste årens resultat fullt jämförbara med resultaten vid landets övriga beredningsverk.

Som framgår av ovanstående har en betydande förbättring av driftresultatet ägt rum, och enligt vad vi kunnat finna lära stora utsikter till ytterligare förbättring förefinnas, om verket beredes tillfälle att på med övriga linberedningsverk likställd grund fortsätta sitt arbete ytterligare några år.

Enligt vad ovan påpekats uppfördes beredningsverket i Mellansel 3 à 4 år senare än övriga linberedningsverk i landet. Den av kriget förorsakade kostnadshöjningen på byggnadsmaterial och maskiner kom därför att drabba mellanselsverket mer än andra verk. Därtill kommer den av de klimatiska förhållandena på platsen nödvändiga bättre isoleringen av byggnaden och dyrbarare värmetekniska anläggningar än som äro nödvändiga på platser med mindre hårt klimat. Följden har därför blivit att kostnaderna för mellanselsverkets uppförande blivit betydligt högre än för övriga beredningsverk av motsvarande storleksordning. Den ekonomiska belastningen har på grund härav blivit så stor, att den överstigit föreningens förmåga att företa önskvärd avskrivning av byggnader och maskiner och betala förfallna amorteringar på de stora lånen från hemslöjdslånefonden. 1949 års lin- och hamputredning har också påpekat nödvändigheten av att viss del av lånen måste avskrivas för att mellanselsverket skall kunna arbeta under i huvudsak samma ekonomiska förhållanden som övriga beredningsverk. En dylik nedskrivning av lånen anse vi också nödvändig.

Bristen på eget kapital har varit mycket kännbar för föreningen. Linodlarföreningarna ha möjlighet att skaffa eget kapital endast genom medlemmarnas insatser, vilka inbetalas successivt till respektive förening genom mindre avdrag på likviderna till odlarna. På grund av den korta tid som föreningen bedrivit verksamheten ha hittills influtit förhållandevis mindre belopp än hos övriga linodlarföreningar. Därigenom har föreningen icke haft samma möjlighet att skaffa kapital till erforderliga kompletteringar av maskinparken o. d. som befunnits nödvändiga, sedan erfarenhet om driften hunnit förvärvas. Nu har emellertid föreningens ledning preliminärt inköpt en del maskiner såsom uppryckningsmaskiner, ytterligare beredningsmaskiner o. d. från linberedningsverket i Kristinehamn. Därigenom kommer det ekonomiska resultatet av driften att förbättras väsentligt, samtidigt som skörd och bärkning kunna verkställas snabbare och halmkvaliteten därigenom förbättras. Då stora utsikter finnas till förbättring av driftresultatet och därigenom till minskat behov av statsstöd, anse vi önskvärt, att mellanselsverket beredes möjlighet att under den för landets beredningsverk nu aktuella stödperioden på fem år erhålla det i propositionen föreslagna stödet till norrlandsverken av 55 öre per kg fiber utöver det allmänna stödet. En kortare tidsperiod synes oss icke lämplig, om mellanselsverket skall få tillfälle att konsolidera sin ekonomiska ställning. Vid kortare tid blir verket nämligen alltför handikappat gent emot övriga beredningsverk

på grund av att det som ovan anförts börjat sin verksamhet 3 à 4 år senare än övriga verk.

Om det efter utgången av ovannämnda femårsperiod skulle befinnas lämpligt att nedlägga verksamheten vid mellanselsverket, bör redan nu bestämmas, att odlarna i verkets dåvarande tillgångar skola äga förmånsrätt före statens eventuella återstående fordran till hela sitt insatskapital i föreningen, icke till endast hälften därav, såsom föreslagits i propositionen. Genom ett dylikt beslut stimuleras odlarna bättre till att tillskjuta erforderligt rörelsekapital, vilket vi anse nödvändigt för föreningens ekonomiska stabilisering.

Enligt vår uppfattning synes det i nuvarande ovissa utrikespolitiska läge synnerligen olämpligt att försämra landets försörjning med den praktiskt taget enda textilråvara, som kan produceras inom landet i ur försörjningssynpunkt betryggande omfattning. Vid genomförande av den föreslagna nedläggningen av kristinehamnsverket kommer linfiberproduktionen att minska med ca 300 ton per år, varför några avsättningssvårigheter under denna period icke torde behöva befaras, även om något annat verk skulle utbyggas. Enligt vad vi erfarit har den totala försäljningen av linfiber till landets linspinnerier under åren 1944—1949 varierat mellan 1 100 och 1 700 ton per år. Då linspinnerierna garanterat avsättning för en minimikvantitet av 1 425 ton per år under den närmast kommande femårsperioden synes produktionen vid mellanselsverket kunna inrymmas i sistnämnda kvantitet.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes

att riksdagen måtte besluta

dels att statligt stöd skall utgå till mellanselsverket för 1951—1955 års skördar med i propositionen föreslaget belopp,

dels att den av 1949 års lin- och hamputredning föreslagna avskrivningen av föreningens statsskuld företages,

dels att odlarna, därest verket efter ovannämnda femårsperiod skulle nedläggas, erhålla förmånsrätt före statens eventuella fordran till hela sitt insatskapital i Föreningen Norrlandslin u. p. a.

Stockholm i april 1951.

Emil Näsström.

Gustaf Velandér.

A. Gillström.

Hugo Oswald.

Olof Pålsson.

Axel Andersson.

Karl Aug. Johanson.

P. G. Lundgren.

L. Tjällgren.

Ebbe Ohlsson.

Hjalmar Nilsson

i Kramfors.